

รายงานการเฝ้าระวังทางระบาดวิทยาประจำสัปดาห์
Weekly Epidemiological Surveillance Report, Thailand

ปีที่ 50 ฉบับที่ 13 : 12 เมษายน 2562

Volume 50 Number 13 : April 12, 2019

สำนักโรคระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข / Bureau of Epidemiology, Department of Disease Control, Ministry of Public Health

การสอบสวน
ทางระบาดวิทยา

การสอบสวนโรคและบริหารจัดการควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า: กรณีพบลูกสุนัขสัมผัสเชื้อ
ในโรงเรียนแห่งหนึ่ง เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร เดือนสิงหาคม-ตุลาคม 2561

(Investigation and management of rabies outbreak control in a case of rabid puppy
in a school, Donmaung District, Bangkok, August-October 2018)

✉ doljaras@gmail.com

ดลจรัส ทิพย์มโนสิงห์, บุชราภรณ์ ทิวทอง, จิรัชฌิมพร จุ้ยพันธ์ดี

ศูนย์บริการสาธารณสุข 60 รสสุคนธ์ มโนชญากร สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร

บทคัดย่อ

ความเป็นมา: วันที่ 24 สิงหาคม 2561 ทีมสอบสวนควบคุมโรค ศูนย์บริการสาธารณสุข 60 ได้รับแจ้งจาก กลุ่มควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า สำนักงานสัตวแพทย์สาธารณสุข สำนักอนามัย พบสุนัขต้องสงสัยป่วยเป็นโรคพิษสุนัขบ้า 1 ตัว ที่แขวงสีกัน เขตดอนเมือง ซึ่งเป็นลูกสุนัขที่นำมาจากโรงเรียนแห่งหนึ่ง เขตดอนเมือง ทางทีมสัตวแพทย์จึงลงพื้นที่เพื่อจับสุนัขไปกักขังไว้ที่ศูนย์ควบคุมสุนัขประจำเขต ต่อมาได้รับแจ้งว่า สุนัขตัวที่นำไปกักขังเพื่อดูอาการได้ตายลงในวันที่ 29 สิงหาคม 2561 ทางทีมสัตวแพทย์ได้ตัดหัวส่งชันสูตรพบเป็นผลบวก มีการติดเชื้อพิษสุนัขบ้า ทางศูนย์บริการสาธารณสุข 60 จึงประสานงานกับทางโรงเรียนเพื่อดำเนินการสอบสวนโรคในวันที่ 31 สิงหาคม 2561

วิธีการศึกษา: เป็นการศึกษาาระบาดวิทยาเชิงพรรณนา โดยทำการสอบสวนโรคโดยใช้แบบสอบถาม สัมภาษณ์ผู้สัมผัสโรคพิษสุนัขบ้าหรือสงสัยว่าสัมผัส ค้นหาผู้ป่วยและผู้สัมผัสโรคเพิ่มเติมโดยคัดกรองและสอบถามผู้มีโอกาสสัมผัสสุนัขที่ติดเชื้อมือหรือสุนัขที่สัมผัสเชื้อ-

พิษสุนัขบ้า และค้นหาสุนัขที่สัมผัสหรือถูกกัดโดยสุนัขที่ป่วยในช่วงเดือนมิถุนายน 2561 โดยกำหนดนิยามการค้นหาผู้ป่วยและผู้สัมผัสโรค ดังนี้ ผู้สัมผัสโรคพิษสุนัขบ้า หมายถึง ผู้ที่สัมผัสกับสัตว์หรือผู้ป่วยที่ได้รับการพิสูจน์หรือสงสัยว่าเป็นโรคพิษสุนัขบ้า รวมถึงกรณีสัตว์หนีหายและสัตว์ไม่ทราบประวัติ การสัมผัส หมายถึง การถูกกัด ข่วน หรือน้ำลายกระเด็นเข้าบาดแผลหรือผิวหนังที่มีรอยถลอกหรือถูกเลียที่เยื่อปาก จมูก ตา หรือกินอาหารดิบที่ปรุงจากสัตว์หรือผลิตภัณฑ์จากสัตว์ที่เป็นโรคพิษสุนัขบ้า

ผลการศึกษา: จากการค้นหาผู้สัมผัสโรคเพิ่มเติม พบเด็กนักเรียน 2,642 คน บุคลากรในโรงเรียน 257 คน ครอบครัวนักเรียนที่รับสุนัขไปเลี้ยงและสัตวแพทย์ที่ทำการรักษาอีก 12 คน รวม 2,899 คน แบ่งเป็นกลุ่มที่ 1 การสัมผัสที่ไม่ติดโรค 2,674 ราย กลุ่มที่ 2 การสัมผัสที่มีโอกาสติดโรค 183 ราย กลุ่มที่ 3 การสัมผัสที่มีโอกาสติดโรคสูง 55 ราย

สรุปและวิจารณ์ผล: พบกลุ่มการสัมผัสที่มีโอกาสติดโรค 183 ราย กลุ่มการสัมผัสที่มีโอกาสติดโรคสูง 55 ราย ในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่การ

◆ การสอบสวนโรคและบริหารจัดการควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า: กรณีพบลูกสุนัขสัมผัสเชื้อในโรงเรียนแห่งหนึ่ง เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร เดือนสิงหาคม-ตุลาคม 2561	197
◆ สรุปการตรวจข่าวการระบาดของโรคในรอบสัปดาห์ที่ 13 ระหว่างวันที่ 31 มีนาคม-6 เมษายน 2562	204
◆ ข้อมูลรายงานโรคเฝ้าระวังทางระบาดวิทยาประจำสัปดาห์ที่ 13 ระหว่างวันที่ 31 มีนาคม-6 เมษายน 2562	207

สัมผัสโดยถูกเลีย หรือน้ำลาย สิ่งคัดหลั่ง ถูกเย็บของตา ปาก จมูก หรือ ผลที่มีเลือดออกโดยเด็กนักเรียนนำลูกสุนัขมาจูบบริเวณปาก และให้สุนัขเลียที่ตา ปาก จมูก ได้มีการให้วัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าและหรืออิมมูโนโกลบูลินตามระดับของการสัมผัส สาเหตุการระบาดในครั้งนี้ ส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดความตระหนักและหรือความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าและขาดการให้วัคซีนป้องกันโรคในสุนัข ดังนั้นหน่วยงานสาธารณสุขและปศุสัตว์ควรมีมาตรการให้ความรู้ในโรงเรียน ชุมชนและสร้างความตระหนักในความสำเร็จของการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า รวมทั้งทำการเฝ้าระวังโรคอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

คำสำคัญ: โรคพิษสุนัขบ้า, ผู้สัมผัสโรคพิษสุนัขบ้า, โรงเรียน, กรุงเทพมหานคร

*****

บทนำ

วันที่ 24 สิงหาคม 2561 เวลา 14.00 น. ทีมสอบสวนควบคุมโรค ศูนย์บริการสาธารณสุข 60 รสสุคนธ์ มโนชญากร สำนักอนามัย ได้รับแจ้งทางโทรศัพท์จาก กลุ่มควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า สำนักงานสัตวแพทย์สาธารณสุข สำนักอนามัย ซึ่งได้รับแจ้งจากประชาชนว่า พบสุนัขต้องสงสัยป่วยเป็นโรคพิษสุนัขบ้า 1 ตัว ที่บ้านของตน แขวงสีกัน เขตดอนเมือง ซึ่งนำลูกสุนัขมาจากโรงเรียนแห่งหนึ่ง เขตดอนเมือง ทางทีมสัตวแพทย์จึงลงพื้นที่เพื่อจับสุนัขไปกักขังไว้ที่ศูนย์ควบคุมสุนัขประเวศ จำนวน 2 ตัว ต่อมาวันที่ 30 สิงหาคม 2561 ได้รับแจ้งจากกลุ่มควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าว่า สุนัขตัวที่นำไปกักขังเพื่อดูอาการได้ตายลงในวันที่ 29 สิงหาคม 2561 ทีมสัตวแพทย์ได้ตัดหัวส่งชันสูตร พบเป็นผลบวก มีการติดเชื้อพิษสุนัขบ้า ทีมสอบสวนควบคุมโรค ศูนย์บริการสาธารณสุข 60 จึงประสานงานกับทางโรงเรียนแห่งหนึ่ง เขตดอนเมือง เพื่อสอบสวนและควบคุมโรคในวันที่ 31 สิงหาคม 2561

วัตถุประสงค์

1. เพื่อยืนยันการรายงานโรคและการระบาดของโรค
2. หาสาเหตุการเกิดโรค แหล่งโรค สัตว์รังโรค และวิธีการถ่ายทอดโรค
3. ค้นหาผู้ป่วยและผู้สัมผัสโรคเพิ่มเติมในชุมชน
4. เพื่อหามาตรการและดำเนินการควบคุมป้องกันโรค

วิธีการศึกษา

เป็นการศึกษาระบาดวิทยาเชิงพรรณนา

1. ทบทวนสถานการณ์ผู้ป่วยโรคพิษสุนัขบ้าในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554-2561

2. สอบสวนโรคโดยใช้แบบสอบถาม สัมภาษณ์ผู้สัมผัสโรค พิษสุนัขบ้าหรือสงสัยว่าสัมผัส

3. ค้นหาผู้ป่วยและผู้สัมผัสโรคเพิ่มเติมโดยคัดกรองและสอบถามผู้มีโอกาสสัมผัสสุนัขที่ติดเชื่อหรือสุนัขที่สัมผัสเชื่อพิษสุนัขบ้า

4. ค้นหาสุนัขที่สัมผัสหรือถูกกัดโดยสุนัขที่ป่วยในช่วงเดือน มิถุนายน 2561

นิยามการค้นหาผู้ป่วยและผู้สัมผัสโรค^(1,2)

ผู้ป่วยพิษสุนัขบ้า หมายถึง ผู้ป่วยที่มีอาการไข้ มีอาการทางระบบประสาท กลืนอาหารลำบาก ถ่มน้ำลาย มีประวัติถูกสุนัข กัดข่วน และยืนยันผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการพบเชื้อ Rabies Virus ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม-24 สิงหาคม 2561 บริเวณที่พบสุนัข ติดเชื่อพิษสุนัขบ้าและในรัศมีรอบ ๆ 5 กิโลเมตร

ผู้สัมผัสโรคพิษสุนัขบ้า หมายถึง ผู้ที่สัมผัสกับสัตว์หรือผู้ป่วยที่ได้รับการพิสูจน์หรือสงสัยว่าเป็นโรคพิษสุนัขบ้า รวมถึงกรณีที่สัตว์หนีหายและสัตว์ไม่ทราบประวัติ

การสัมผัส หมายถึง การถูกกัด ข่วน หรือน้ำลายกระเด็น เข้าบาดแผลหรือผิวหนังที่มีรอยถลอกหรือถูกเลียที่เย็บปาก จมูก ตา หรือกินอาหารดิบที่ปรุงจากสัตว์หรือผลิตภัณฑ์จากสัตว์ที่เป็นโรคพิษสุนัขบ้า

ผลการศึกษา

สถานการณ์โรคพิษสุนัขบ้าในประเทศไทย

จากข้อมูลโรคพิษสุนัขบ้า สำนักระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข พบผู้ป่วยและเสียชีวิตสูงสุด ในปี พ.ศ. 2523 จำนวน 370 ราย หลังจากนั้นมีความโน้มถ่วงอย่างต่อเนื่อง จนเหลือน้อยกว่า 10 รายต่อปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554-2558 พบป่วย/เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า 8, 4, 7, 6 และ 5 ราย ตามลำดับ แต่ในปี พ.ศ. 2559 พบว่ามีผู้ป่วย/เสียชีวิตด้วยโรคนี้อีกเพิ่มขึ้นเป็น 14 ราย สูงสุดในรอบ 8 ปี และในปี พ.ศ. 2560 ลดลงเหลือ 11 ราย และจากข้อมูลเฝ้าระวังโรค ปี พ.ศ. 2561 พบผู้ป่วย 17 ราย จาก 13 จังหวัด อัตราป่วย 0.03 ต่อแสนประชากร เสียชีวิต 17 ราย อัตราตาย 0.03 ต่อแสนประชากร⁽³⁾ ส่วนสถานการณ์โรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ ในกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2554-2561 พบว่ามีสัตว์ จำนวน 17-89 ตัว⁽⁴⁾ ที่ตรวจแล้วให้ผลบวกหรือเป็นโรคพิษสุนัขบ้า

ข้อมูลทั่วไป

จากการสอบสวนโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ที่โรงเรียนแห่งหนึ่ง เขตดอนเมือง ทีมสอบสวนควบคุมโรคได้ข้อมูลรายละเอียด ดังนี้

วันที่ 3 มิถุนายน 2561 ครูและนักเรียนให้ประวัติว่ามีแม่-

สุนัขเพ็ญคลอดลูก จำนวน 6 ตัว มาอาศัยอยู่บริเวณป่ากล้วยข้างอาคาร 8 ของโรงเรียน ต่อมาแม่สุนัขมีอาการป่วย มีอาการขาเหมือนมีอะไรติดคอ เดินเซ ๆ ไม่มีแรง คล้ายกับอาการของโรคพิษสุนัขบ้า แล้วตายลง ภารโรง 2 คน จับซากสุนัขใส่ถุงดำนำไปฝังบริเวณโรงเรียน ครูและนักเรียนอีก 3 คน จึงช่วยกันย้ายลูกสุนัขจากบริเวณป่ากล้วยขึ้นมาบนอาคาร 8 หน้าห้องพักครู และช่วยกันอาบน้ำทำความสะอาดลูกสุนัขแล้วดูแลให้อาหาร ป้อนนม ช่วยกันผลัดเปลี่ยนการเลี้ยงดู จนกระทั่งลูกสุนัขโตวิ่งเล่นได้ มีเด็กนักเรียนเข้ามาเล่นด้วยมากขึ้น เพราะเป็นทางผ่านที่นักเรียนจะต้องไปรับประทานอาหารกลางวัน ซึ่งอาคารนี้เป็นอาคารเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 4-6 ทั้งหมด

วันที่ 3 กรกฎาคม 2561 มีนักเรียนนำลูกสุนัขทั้ง 6 ตัว ไปเลี้ยงที่บ้าน แต่ไม่มีใครทราบว่าลูกสุนัขตัวที่ 6 ใครเอาไปเลี้ยง ที่ไหน หลังจากเลี้ยงไป 1 เดือน ได้ลงประกาศทางโซเชียลมีเดียออนไลน์ (Facebook) เพื่อหาคนช่วยอุปการะลูกสุนัข

ประมาณต้นเดือนสิงหาคม 2561 หลังจากลงประกาศทางโซเชียลมีเดียไปได้มีคนมารับลูกสุนัขไป 1 ตัว หลังจากนั้นสุนัขที่บ้านของนักเรียนได้เริ่มมีอาการป่วยทั้ง 4 ตัว เสียชีวิต 2 ตัว โดยไม่ได้ส่งตรวจ ต่อมาอีก 1 สัปดาห์ สุนัขอีกหนึ่งตัวเริ่มมีอาการป่วยไม่กินอาหาร ผอมลง มีอาการลุกสี่ลุกกลน วิ่งไล่กัดสุนัขตัวอื่นพาไปรักษาที่คลินิก ได้รับการรักษาโดยการฉีดยา 1 เข็ม หลังกลับมาบ้านอาการไม่ดีขึ้นสังเกตมีอาการตาบวม เดินไม่ไหว ไม่รับประทานอาหารจึงพากลับไปที่คลินิกอีกครั้ง ได้รับการรักษาฉีดยา 1 เข็ม ร่วมกับให้น้ำเกลือ 1 ขวด อาการไม่ดีขึ้น เจ้าของจึงพาไปที่โรงพยาบาลสัตว์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ต่อมาเสียชีวิตลง หลังจากนั้นอีก 1 สัปดาห์ สุนัขที่เหลืออีกหนึ่งตัว เริ่มมีอาการป่วยไม่รับประทานอาหาร เจ้าของกลัวว่าจะมีอาการเดียวกับ 2 ตัวก่อนจึงรีบพาไปรักษาที่คลินิก สังเกตว่าสุนัขผอมลงแต่ยังไม่ซึม มีอาการลุกสี่ลุกกลน วิ่งไล่กัดสุนัขตัวอื่น และเล่นรุนแรงโดยกระโดดใส่เจ้าของและคนในบ้าน ทำให้บางครั้งโดนเล็บของสุนัขข่วนที่แขน

วันที่ 24 สิงหาคม 2561 เจ้าของสุนัขที่เริ่มแสดงอาการป่วยจึงปรึกษากลุ่มควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า ผ่านทางโซเชียลมีเดีย (Facebook) ทำให้ทีมสัตวแพทย์จากกลุ่มควบคุมโรคพิษสุนัขบาลงพื้นที่เพื่อตรวจสอบตามอาการสุนัข เห็นว่าเข้าข่ายอาการโรคพิษสุนัขบ้า จึงนำตัวสุนัขมากักขังเพื่อดูอาการที่สำนักงานสัตวแพทย์ เขตประเวศ พร้อมกับนำสุนัขตัวที่เหลืออีกหนึ่งตัวที่เริ่มมีอาการซึมมาด้วย และได้แนะนำให้อาหารและบุคคลในบ้านไปพบแพทย์เพื่อขอรับการรักษาโดยการฉีดวัคซีนโดยเร็วที่สุด

วันที่ 29 สิงหาคม 2561 สุนัขที่นำมากักขังดูอาการได้ตาย-

ลง จึงได้ตัดหัวส่งตรวจชันสูตรโรคพิษสุนัขบ้า

วันที่ 30 สิงหาคม 2561 พบผลตรวจชันสูตรเป็นบวก มีการติดเชื้อพิษสุนัขบ้าจริง

วันที่ 31 สิงหาคม 2561 ทีมสอบสวนควบคุมโรค ศูนย์บริการสาธารณสุข 60 ร่วมกับกลุ่มควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า สำนักงานสัตวแพทย์สาธารณสุข สำนักงานนามัย และฝ่ายสิ่งแวดล้อมเขตดอนเมือง ได้สอบสวนโรคในพื้นที่โรงเรียนดังกล่าวในเขตดอนเมือง เพื่อค้นหาผู้สัมผัสเพิ่มเติม พบว่ามีกลุ่มที่จะต้องสอบถาม คือ เด็กนักเรียน 2,642 คน บุคลากรในโรงเรียน 257 คน ครอบครัวนักเรียนที่รับสุนัขไปเลี้ยงและสัตวแพทย์ที่ทำการรักษาอีก 12 คน รวม 2,899 คน และได้ประสานงานกับทางกองควบคุมโรคสำนักงานนามัย กรุงเทพมหานคร ในการขอสนับสนุนวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าหรืออิมมูโนโกลบูลินแก่ผู้ที่สมควรจะได้รับการป้องกัน และปรึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านโรคติดเชื้อ จากโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อหากกลุ่มเสี่ยงที่สมควรจะได้รับการป้องกันโรคนี้ โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 1

การดำเนินการสอบสวนและควบคุมโรคในโรงเรียน

คัดกรองค้นหาผู้สัมผัสโรค โดยแบ่งกลุ่มตามระดับความเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าจากลักษณะการสัมผัส ในเด็กนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน

แจ้งสถานการณ์โรคพิษสุนัขบ้าให้ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนทราบและขอความร่วมมือในการทำงาน วางแผนจัดทีมบุคลากรสาธารณสุขลงพื้นที่เพื่อให้ความรู้และให้บริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าแก่ผู้สัมผัสโรคพิษสุนัขบ้าในโรงเรียนโดยเร็วที่สุด และหากพบสุนัขจรจัดภายในบริเวณโรงเรียน ให้รีบติดต่อประสานงานกับทางกลุ่มควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า สำนักงานสัตวแพทย์สาธารณสุข สำนักงานนามัย หรือทางฝ่ายสิ่งแวดล้อมสำนักงานเขตดอนเมือง เพื่อลงพื้นที่จับสุนัขไปกักขัง เพื่อสังเกตอาการ และคัดกรองเด็กนักเรียนและบุคลากรดังกล่าวแล้ว

ทำหนังสือแจ้งผู้ปกครองของเด็กทุกราย ขอรายละเอียดการสัมผัสสุนัขกลุ่มดังกล่าวเพิ่มเติม เพื่อดำเนินการให้วัคซีนป้องกันโรคตามกลุ่มการสัมผัสที่มีโอกาสติดโรคพิษสุนัขบ้า รวมถึงกำหนดการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ให้แก่เด็กนักเรียนเจ้าหน้าที่หรือผู้สัมผัสรายอื่น

ให้ผู้ปกครองและนักเรียนทุกคนที่มีโอกาสติดโรคพิษสุนัขบ้า มาคัดกรองโดยละเอียดอีกครั้งพร้อมทั้งรับวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าและหรืออิมมูโนโกลบูลิน (ERIG) ตามเกณฑ์การสัมผัสรวมทั้งติดตามโดยประสานความร่วมมือกับครูประจำชั้นให้เด็กมาฉีดวัคซีนให้ครบทุกครั้ง โดยทางศูนย์บริการสาธารณสุข 60 จะจัดบริการไปฉีดให้ในโรงเรียนตามที่ได้นัดหมาย

ตารางที่ 1 ระดับความเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าจากลักษณะการสัมผัสกับสัตว์และการปฏิบัติ⁽⁵⁾

ระดับความเสี่ยง	ลักษณะการสัมผัส	การปฏิบัติ
กลุ่มที่ 1 การสัมผัสที่ไม่ติดโรค	- ถูกต้องตัวสัตว์ ป้อนอาหาร โดยผิวหนังไม่มีแผลหรือรอยถลอก - ถูกเลีย สัมผัสน้ำลายหรือเลือดสัตว์ โดยผิวหนังไม่มีแผลหรือรอยถลอกขีดข่วน	ล้างบริเวณสัมผัส ไม่ต้องฉีดวัคซีน
กลุ่มที่ 2 การสัมผัสที่มีโอกาสติดโรค	- ถูกจับเป็นรอยขีดข่วนที่ผิวหนัง ไม่มีเลือดออก หรือ เลือดออกซึม ๆ - ถูกข่วนที่ผิวหนังเป็นรอยถลอก (Abrasion) มี เลือดออกซึม ๆ - ถูกเลียโดยที่ผิวหนังมีแผลหรือรอย ถลอกหรือรอยขีดข่วน	ล้างและรักษาแผล ฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า
กลุ่มที่ 3 การสัมผัสที่มีโอกาสติดโรคสูง	- ถูกกัด โดยฟันสัตว์แทงทะลุผ่านผิวหนังแผลเดียวหรือหลายแผล และมีเลือดออก (Laceration) - ถูกข่วน จนผิวหนังขาดและมีเลือดออก - ถูกเลีย หรือน้ำลาย สิ่งคัดหลั่ง ถูกเย็บของตา ปาก จมูก หรือ แผลที่มีเลือดออก - มีแผลที่ผิวหนัง และสัมผัสสารคัดหลั่งจากร่างกาย สัตว์ซากสัตว์เนื้อสมองสัตว์รวมทั้ง การชำแหละ ซากสัตว์และลอกหนังสัตว์ - กินอาหารดิบที่ปรุงจากสัตว์หรือผลิตภัณฑ์จาก สัตว์ที่เป็นโรคพิษสุนัขบ้า	ล้างและรักษาแผล ฉีดวัคซีนและอิมมูโนโกลบูลิน โดยเร็วที่สุด

ตารางที่ 2 จำนวนผู้ที่ได้รับการคัดกรองจากการค้นหาผู้สัมผัสโรค จำแนกกลุ่มตามระดับความเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าจากลักษณะการสัมผัส

ผู้ที่ได้รับการคัดกรอง	ทั้งหมด (ราย)	กลุ่ม 1 (ราย)	กลุ่ม 2 (ราย)	กลุ่ม 3 (ราย)
นักเรียน	2,642	2,424	175	43
บุคลากรในโรงเรียน	257	250	3	4
ครอบครัวที่รับสุนัขไปเลี้ยงและทีมสัตวแพทย์ที่ทำการรักษาสุนัข	12	-	4	8
กลุ่มที่ต้องได้รับการป้องกันด้วยวัคซีนและหรืออิมมูโนโกลบูลิน	238	-	183	55

การดำเนินการสอบสวนและควบคุมโรคในชุมชน

ลงพื้นที่และประสานผู้นำลูกสุนัขไปเลี้ยงและสัตว์แพทย์ที่ให้การรักษาลูกสุนัขดังกล่าว โดยให้ความรู้และแนะนำให้ไปรับการป้องกันโดยการฉีดวัคซีนและหรืออิมมูโนโกลบูลินตามกลุ่มการสัมผัสทุกราย

แจ้งสถานการณ์โรคพิษสุนัขบ้าแก่ประชาชนบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงพื้นที่โดยรอบโรงเรียนได้ทราบ วางแผนรณรงค์ฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าแก่สัตว์เลี้ยง บริเวณพื้นที่เกิดโรคในรัศมี 5 กิโลเมตร

การจัดการควบคุมโรคในสัตว์ในพื้นที่

1. ค้นหาจำนวนสุนัขและแมวที่สงสัยสัมผัสเชื้อโรค ติดตามการเคลื่อนย้ายสัตว์ที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคอย่างใกล้ชิด และห้ามการเคลื่อนย้ายสุนัขและแมว เข้า-ออก พื้นที่เกิดโรค
2. สำนักงานสัตวแพทย์สาธารณสุข สำนักงานมัย กรุงเทพมหานคร ได้เข้าดำเนินการจับสุนัขในบริเวณใกล้เคียงและ

ในโรงเรียนเพื่อกักกันดูอาการที่กลุ่มควบคุมและพักพิงสุนัข (ประเวศ) ได้ทั้งหมด 27 ตัว พบว่ามีลูกสุนัข 1 ตัว มีอาการสงสัยติดเชื้อพิษสุนัขบ้าและตายในเวลาต่อมาผลการตรวจพบมีเชื้อโรคพิษสุนัขบ้า

3. ฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าให้แก่สุนัขและแมว โดยรอบ (ring vaccination) ดังนี้ สุนัข 920 ตัว แมว 796 ตัว อื่น ๆ 2 ตัว รวม 1,718 ตัว (รณรงค์ฉีดไปก่อนหน้านี้ในเดือนมีนาคม 2561 จำนวน 1,270 ตัว)

มาตรการควบคุมและป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า^(1,6,7)

1. ทีมสอบสวนควบคุมโรค ให้ความรู้เรื่องโรคพิษสุนัขบ้าแก่นักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน เจ้าของบ้าน บุคคลในครอบครัวและเพื่อนบ้านในละแวกใกล้เคียง เกี่ยวกับการป้องกันโรคหากถูกสุนัขกัดหรือข่วน ควรรีบไปพบแพทย์รวมทั้งติดตามดูอาการสัตว์ที่กัดเป็นเวลา 10 วัน เผื่อระวังโรคอย่างใกล้ชิดในพื้นที่พบโรค และแนะนำให้ประชาชนทราบถึงวิธีการสังเกตอาการของ

สุนัขที่สัมผัสโรคโดยการกักไว้เป็นเวลาอย่างน้อย 6 เดือน โดยไม่ปล่อยให้ไปคลุกคลีใกล้ชิดกับคนหรือสุนัขอื่น หากมีสุนัขในชุมชนมีอาการสงสัยโรคพิษสุนัขบ้าให้ประสานกลุ่มควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าหรือพบสุนัขตายโดยมีอาการคล้ายโรคพิษสุนัขบ้าให้รีบส่งซากไปตรวจชันสูตรที่สถานเสาวภา สภากาชาดไทย หรือสถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ กรมปศุสัตว์

2. ประสานกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานเขตดอนเมือง เพื่อค้นหาผู้ป่วยรายใหม่ ผู้สัมผัสโรคและดำเนินการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าให้กับประชากรกลุ่มเสี่ยงที่สัมผัส

3. ร่วมกับสำนักงานสัตวแพทย์สาธารณสุข สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร ดำเนินการสอบสวนโรค และฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้ารอบพื้นที่เกิดโรค จำนวน 2,988 ตัว

4. ประสานงานกับสำนักงานสัตวแพทย์สาธารณสุข สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร เพื่อดำเนินการควบคุมและป้องกันโรคโดยฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าให้กับสุนัขทุกตัวในบ้านและละแวกใกล้เคียง รวมทั้งเฝ้าสังเกตอาการสุนัขเป็นเวลา 6 เดือนเพื่อเฝ้าระวังโรคในสุนัขโดยสำนักงานสัตวแพทย์สาธารณสุข ได้เจรจากับเจ้าของสุนัขและแมวที่คาดว่า จะมีการสัมผัสโรคพิษสุนัขบ้า ทั้งหมดไปกักเพื่อดูอาการที่กลุ่มควบคุมและพักพิงสุนัข (ประเวศ) ซึ่งเจ้าของสัตว์ให้ความยินยอม รวมทั้งที่ไม่มีเจ้าของ ทั้งหมด 27 ตัว

สรุปและวิจารณ์ผล

การสอบสวนโรคในครั้งนี้ยืนยันว่า มีสุนัขเสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้าในโรงเรียนแห่งหนึ่ง เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร มีผู้สัมผัสโรคโดยระดับความเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าจากลักษณะการสัมผัสสุนัข กลุ่มการสัมผัสที่มีโอกาสติดโรค เป็นนักเรียนในโรงเรียน 175 ราย บุคลากร 3 ราย ครอบครัวที่รับสุนัขไปเลี้ยงและทีมสัตวแพทย์ที่ทำการรักษาสุนัข 4 ราย รวมทั้งหมด 238 ราย กลุ่มการสัมผัสที่มีโอกาสติดโรคสูง เป็นนักเรียนในโรงเรียน 43 ราย บุคลากร 4 ราย ครอบครัวที่รับสุนัขไปเลี้ยงและทีมสัตวแพทย์ที่ทำการรักษาสุนัข 8 ราย รวมทั้งหมด 55 ราย ที่ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าและหรืออิมมูโนโกลบูลินตามระดับของการสัมผัส ในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่การสัมผัสโดยถูกเลียหรือน้ำลาย สิ่งคัดหลั่ง ถูกเยื่อของตา ปาก จมูก หรือ แผลที่มีเลือดออกโดยเด็กนักเรียนนำลูกสุนัขมาจูบบริเวณปากและให้สุนัขเลียที่ตา ปาก จมูก

ส่วนสุนัขและแมวทุกตัวที่มีประวัติสัมผัสกับสุนัขที่ป่วยได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคและถูกกักขังดูอาการเป็นเวลา 6 เดือนเพื่อการเฝ้าระวังโรค และดำเนินการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษ-

สุนัขบ้าให้กับสุนัขทุกตัวในเขตใกล้เคียง รัศมี 5 กิโลเมตร เพื่อให้สุนัขในพื้นที่มีภูมิคุ้มกันโรคพิษสุนัขบ้า สาเหตุการระบาดในครั้งนี้ส่วนหนึ่งเกิดจากนักเรียน บุคลากรในโรงเรียน ขาดความตระหนักและหรือความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าและขาดการให้วัคซีนป้องกันโรคในสุนัข ดังนั้น หน่วยงานสาธารณสุขและปศุสัตว์ควรมีมาตรการให้ความรู้ในโรงเรียน ชุมชนและสร้างความตระหนักในความสำคัญของการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า รวมทั้งทำการเฝ้าระวังโรคอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

ปัญหาและข้อเสนอแนะ

1. การสอบสวนโรค พบว่า นักเรียนบุคลากรในโรงเรียนและประชาชนบริเวณที่พบสุนัขติดเชื้อเสียชีวิต ไม่มีความรู้เรื่องโรคพิษสุนัขบ้าและผู้เลี้ยงสุนัขบางรายขาดความตระหนักในการนำสุนัขไปฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า

2. การฉีดวัคซีนป้องกันพิษสุนัขบ้าในสุนัข แมวที่จรรจัดทำได้ยาก เนื่องจากสัตว์เหล่านี้จะหนีและจับตัวได้ยาก ผู้ฉีดเองก็มีความเสี่ยงในการถูกกัดสูง

3. ประชาชนไม่เข้าใจในวิธีการตัดหัวสุนัข หรือจากความไม่สะดวกในขั้นตอนการส่ง และสถานที่ส่งหัวสุนัขไปตรวจ จึงทำให้มีจุดอ่อนในการเฝ้าระวังโรคในสัตว์

4. วิธีการดำเนินการควบคุมและป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าที่ดีที่สุด ก็คือ การประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้แก่ประชาชนให้เกิดความเข้าใจและตระหนักถึงอันตรายที่จะเกิดจากสุนัขที่ไม่ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า การนำสุนัขของตนเองไปรับการฉีดวัคซีนกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขโดยเริ่มฉีดวัคซีนโรคพิษสุนัขบ้าได้ตั้งแต่สุนัขอายุ 2 เดือน หลังจากนั้นต้องฉีดวัคซีนต่อเนื่องทุกปีและวิธีการสังเกตอาการสุนัข การกักขังสุนัขเพื่อรอดูอาการ 10 วัน การปฏิบัติตัวหากถูกสุนัขกัด จึงน่าจะเป็นวิธีการป้องกันโรคที่ถูกต้อง และได้ผลดีที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้เครือข่ายป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าให้แก่เด็กนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนทุกโรงเรียนในกรุงเทพมหานคร ในแง่การป้องกัน ลักษณะการสัมผัสสัตว์ที่ควรหลีกเลี่ยง การดูแลรักษาหลังเกิดการสัมผัส และการสังเกตอาการของสุนัขที่สัมผัสโรค และการอบรมบุคลากรทางการแพทย์ เจ้าหน้าที่ที่สาธารณสุข ปศุสัตว์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ด้านการวินิจฉัยการรักษา ตรวจสอบค้นหาและการป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าอย่างถูกวิธี และมีประสิทธิภาพ เพื่อจะได้นำความรู้ไปเผยแพร่ให้ประชาชนทราบ และรณรงค์ให้ประชาชนใส่ใจดูแลสุนัขและแมวที่เลี้ยงไว้อย่างใกล้ชิด

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ ฝ่ายระบาดวิทยา กองควบคุมโรค กองสัตว-
แพทย์สาธารณสุข ฝ่ายควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า สำนักงานมัย
อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านโรคติดเชื้อ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอกสารอ้างอิง

1. สำนักระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข.
นิยามโรคติดเชื้อประเทศไทย 2546. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์; 2546.
2. พรรณทิพย์ ฉายากุล. ตำราโรคติดเชื้อ (A textbook of
infectious diseases). พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สมาคมโรคติด
เชื้อแห่งประเทศไทย; 2548. หน้า 579-606.
3. เสาวพัทธ์ อ้นจ้อย, สหภาพ พูลเกษตร, สมคิด คงอยู่, อีร์ศักดิ์
ชั๊กนำ, ปณิตา คุ่มผล, ประวิทย์ ชุมเกษียร. มาตรการเชิงรุกใน
การเฝ้าระวัง ป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในปี 2561 จาก
การวิเคราะห์ข้อมูลทางระบาดวิทยา. รายงานการเฝ้าระวังทาง
ระบาดวิทยาประจำสัปดาห์ 2561; 49: 161-3.
4. สำนักงานสัตวแพทย์สาธารณสุข สำนักงานมัย กรุงเทพมหานคร. รายงานการประชุมผู้บริหารสำนักงานมัย ครั้งที่ 9/2561.
รายงานสถานการณ์โรคพิษสุนัขบ้า ในกรุงเทพมหานคร. [เข้าถึง
วันที่ 25 ธันวาคม 2561]. เข้าถึงได้จาก <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER9/DRAWER022/GENERAL/0001/00001323.PDF>

5. สำนักโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข.
แนวทางเวชปฏิบัติโรคพิษสุนัขบ้าและคำถามที่พบบ่อย. พิมพ์
ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรกราฟิกแอนด์ดีไซน์;
2559.
6. Wilde H, Choomkasien P, Hemachultha T, Supit C,
Chutiwongse S. Failure of rabies post-exposure
treatment in Thailand. Vaccine 1989; 7(1): 49-52.
7. Wilde H. Failures of post-exposure rabies prophylaxis.
Vaccine 2007; 25(44): 7605-9. Epub 2007 Sep 14.

แนะนำการอ้างอิงสำหรับบทความนี้

ดลจรัส ทิพย์มโนสิงห์, บุษราภรณ์ ทิวทอง, ทิम्मพร จุ้ยพันธ์ดี.
การสอบสวนโรคและบริหารจัดการควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า: กรณี
พบลูกสุนัขสัมผัสเชื้อในโรงเรียนแห่งหนึ่ง เขตดอนเมือง
กรุงเทพมหานคร เดือนสิงหาคม-ตุลาคม 2561. รายงานการเฝ้า
ระวังทางระบาดวิทยาประจำสัปดาห์ 2562; 50: 197-203.

Suggested Citation for this Article

Tipmanosing D, Tewtong B, Juypandee T. Investigation
and management of rabies outbreak control in a case
of rabid puppy in a School, Donmaung District,
Bangkok, Thailand, August – October 2018. Weekly
Epidemiological Surveillance Report 2019; 50: 197-
203.

Investigation and management of rabies outbreak control in a case of rabid puppy in a school, Donmaung District, Bangkok, August - October 2018

Authors: Doljaras Tipmanosing, Budsaraporn Tewtong, Tikumporn Juypandee

Public Health Center 60 Russukon Manochayagorn, Health Department, Bangkok Metropolitan Administration, Thailand

Abstract

Background: On 24 August 2018, the Rabies Control Group, Health Department, Bangkok Metropolitan Administration notified to the Public Health Center 60 of a suspected rabid dog which was brought from a school in Don Mueang District. The veterinary team caught and quarantined the suspected dog in the Prawet Dog Control Center. Later, the dog died on 29 August 2018. Autopsy findings showed that the dog was confirmed to have rabies infection. The staff from the Public Health Center 60 coordinated with the school and conducted an investigation on 31 August 2018 to determine the extent of the outbreak and recommend control measures.

Methods: A descriptive epidemiological study was performed using the questionnaires to interview people exposed to the rabid dog, those who developed suspected rabies symptoms, and those touched or were bitten by a sick dog during June 2018. Rabies-exposed person was defined as a person who was exposed to animal or patient confirmed or suspected of rabies infection. Rabies exposure was defined as bite, scratch, saliva splashed into wound or scratched skin, licked at the mouth, nose or eyes, or eating raw food prepared from rabid animals.

Results: Categories of contact with a suspected rabid animal included 2,899 persons for category I, 183 persons for category II and 55 persons for category III.

Conclusions and discussions: Depending on severity of contact with the suspected rabid animal, category II and III exposures were assessed as carrying a risk of developing rabies and required post-exposure prophylaxis measures with vaccination and/or administration of rabies immunoglobulin. Most exposures occurred through licking when saliva and secretions exposed to the lining of the eyes, mouth, nose or bleeding wound. Lack of awareness and knowledge of rabies, and lack of vaccination in dogs were remarked in this event. Therefore, public health departments should have measures to provide health education in schools and community, and raise awareness about the importance of rabies prevention, including continuous and consistent surveillance.

Keywords: rabies, rabies exposure, school, Bangkok